

5.4. Cas 4

Equip de Mamis del València Club d'Hoquei

Qui ha dit que l'esport és només cosa de joves?

Introducció: la precoç presència de les dones en la història de l'hoquei sobre herba

En 1923, la revista *Gran Vida* (núm. 235), prestigiosa publicació dedicada a temes d'esport i societat en l'Espanya de l'època, editava un dels primers reportatges il·lustrats sobre l'hoquei femení al nostre país. Amb l'eloqüent i sorprenent títol de "El hockey y el feminismo", el reportatge destacava les virtuts d'aquest esport, la seua fama de joc net, la seua idoneïtat per al desenvolupament esportiu del "bell sexe" i, a causa d'això, el seu creixement a Espanya, amb equips femenins ja presents entrenant-se i jugant partits setmanalment a Barcelona, Madrid, Bilbao i Sant Sebastià. A l'article de *Gran Vida*, el van acompanyar, al llarg de la dècada de 1920 i 1930, molts altres, publicats en les revistes de l'època —*Mundo Gráfico*, *As*, *Alrededor del Mundo*, *El Sol*—. Aquests articles van donar compte del ràpid creixement de l'hoquei femení i van acompanyar la institucionalització d'aquest: la creació de la Federació Espanyola d'Hoquei en 1922; l'inici dels campionats d'Espanya femenins en 1934; els primers partits internacionals —tant de la selecció nacional en 1935, coneguda aleshores com les "lleones roges", com dels clubs femenins que la

van precedir—. És sorprenent buscar documents històrics de l'hoquei femení en la hemeroteca digital de la Biblioteca Nacional d'Espanya i comprovar la varietat de cròniques dedicades a l'hoquei de les dones, la riquesa de fotografies d'equips femenins, compartint pàgina amb els equips masculins en els inicis de l'hoquei en la primera meitat de la dècada de 1930.

La Guerra Civil va ralentir, però no va frenar, aquesta fulgurant arancada de l'hoquei de les dones. El seu arrelament en la burgesia acomodada, atreta per la distinció social que suposava la moda de practicar l'estil esportiu seguint el model liberal anglés —lligat al joc net, a la cortesia, a la higiene natural del cos i al desig de competir i triomfar—, va permetre que l'hoquei es convertira en un esport distingit, modern i de progrés, fins i tot cosmopolita i original. A pesar del clima opressiu de la postguerra cap a l'esport de les dones, les joves de les classes acomodades no van deixar de practicar-ne als clubs socials, ja que es considerava equilibrat per a elles. Per tant, el van adoptar intentant fer compatible la censura ideològica de l'època cap a l'esport, d'una banda, amb un paper actiu i no completament submís de la dona en la vida pública, d'una altra. Aquesta adscripció social burgesa de l'hoquei i la seua imatge d'esport apropiat per a les dones va permetre una certa continuïtat en el creixement d'aquest esport, mentre que altres esports col·lectius no van seguir la mateixa sort després de la guerra.

Malgrat tot això, les circumstàncies ideològiques van limitar i van condicionar les possibilitats de l'hoquei. Encara que originàriament masculí, en els seus moments inicials, alguns comentaristes esportius i educadors van considerar que podia ser un esport ideal per a la pràctica mixta. De fet, en els anys trenta, els equips femenins van jugar nombrosos partits d'hoquei contra els masculins. Alguns cronistes van arribar a considerar que era l'esport ideal per a la "psicologia femenina". Amb aquests antecedents, l'hoquei entre les dones va guanyar permissivitat, encara que els ferris principis ideològics de la Secció Femenina i la institucionalització federativa van aplacar les seues possibles evolucions més progressistes, innovadores i tolerants. En compensació, el desenvolupament de l'hoquei femení va portar èxits internacionals molt prompte, que culminen amb la medalla d'or a les Olimpíades de Barcelona de 1992 i que l'han mantingut en l'elit mundial de manera constant fins a l'actualitat.

De fet, les Olimpíades de Barcelona van coincidir amb un procés de democratització de la pràctica esportiva a Espanya que va fer augmentar la població que s'acostava a l'esport i va permetre l'accés a algunes disciplines esportives que fins a aquell moment havien sigut privatives de la burgesia, que les exercia als clubs socials. En el context d'aquesta modernització de l'esport a Espanya, l'hoquei va ampliar la seua base social i es va difondre a tots els estrats socials. No obstant això, va ser una difusió que no ha convertit l'hoquei en un esport de masses.

“ En 2018, la Federació d'Hoquei de la Comunitat Valenciana compta amb un total de 1.281 llicències —el 39% de les quals són femenines—. La proporció de les dones ha crescut molt en l'última dècada. En 2009, hi havia 121 llicències femenines, en 2018, en són 503. ”

En 2018, la Federació d'Hoquei de la Comunitat Valenciana compta amb un total de 1.281 llicències —el 39 % de les quals són femenines—. La proporció de les dones ha crescut molt en l'última dècada. En 2009, hi havia 121 llicències femenines, en 2018, en són 503 (a les quals cal afegir les 290 xiquetes matriculades en 2018-19 a les escoles esportives d'hoquei organitzades per la Fundació Esportiva Municipal de l'Ajuntament de València). D'acord amb les dades, pot dir-se que l'hoquei femení a la Comunitat Valenciana ha crescut considerablement, s'ha quadruplicat, i té una composició per sexe en la qual el percentatge de dones no ha parat de créixer: en 2011, només el 25 % de les llicències eren de dones. En 2018, aquest percentatge ha crescut fins al 39 %. Per tant, s'està aconseguint una distribució per sexe relativament equilibrada i amb una projecció futura de ràpid creixement femení que l'equilibrarà encara més. És, per tant, un esport atractiu per al foment de la igualtat de gènere.

Les Mamis i l'hoquei

L'equip de Mamis del València Club d'Hoquei forma part d'aquest augment de les dones en l'hoquei confirmat per les dades anteriors. Malgrat això, ens quedaríem molt curts si simplement ens limitàrem a constatar aquest creixement estadístic de l'hoquei femení. Més enllà d'aquestes dades esportivament exitoses, després de

l'hoquei de les Mamis trobem un esdeveniment sociològicament ric, humanament admirable i ple d'idees per a la igualtat de les dones.

En el marc d'aquest informe sobre esport i igualtat de gènere, el cas de les Mamis del València CH serveix per a analitzar el paper que la pràctica esportiva pot jugar per a les dones d'edats intermèdies i madures. Com hem vist al llarg de l'informe, aquests grups d'edat veuen reduïdes les seues possibilitats de dedicació a l'esport a causa de la seua vida laboral i familiar. El treball assalariat i el treball domèstic i de cures els ocupen la major part del temps i deixen molt poc d'espai a l'esport. Les dades estadístiques confirmen una bretxa esportiva amb els homes i un allunyament d'aquestes dones de l'esport ocasionat per aquesta renúncia forçada.

Davant d'aquestes restriccions, les "Mamis" de l'hoquei representen un cas exemplar en contra d'aquesta renúncia, una demostració tangible que l'abandó esportiu de les mares atrafegades no és una destinació obligada o inevitable. El reglament de la Federació Espanyola d'Hoquei defineix les "Mamis" com a esportistes de 35 anys o més i que no hagen jugat oficialment a l'hoquei fins a haver complit els trenta anys. Aquesta definició oficial segueix trobant excepcions en alguns tornejos i en federacions regionals. En l'anàlisi del cas de les Mamis del València CH emergeixen molts factors positius, que acaben sumant per a aconseguir resultats molt destacats en diversos àmbits: la millora de les relacions socials i d'amistat; la cura del cos; l'organització conjunta de la

“ El cas de les Mamis del València CH serveix per a analitzar el paper que la pràctica esportiva pot jugar per a les dones d'edats intermèdies i madures. ”

“ Del cas de la Mamis del València CH, emergeixen molts factors positius, que acaben sumant per a aconseguir resultats molt destacats en diversos àmbits: la millora de les relacions socials i d'amistat; la cura del cos; l'organització conjunta de la vida familiar, personal i esportiva, la decisió de practicar un oci saludable, les relacions intergeneracionals amb els fills i filles, que també freqüenten l'hoquei. ”

vida familiar, personal i esportiva, la decisió de practicar un oci saludable, les relacions intergeneracionals amb els fills i filles, que també freqüenten l'hoquei. Aquests són alguns dels aspectes que tractarem amb detall en pàgines successives. Quan vam seleccionar el cas de les Mamis del València CH per a desenvolupar-lo en aquest informe, sabíem que tots aquests aspectes estaven presents i que tenien un gran potencial de cara a la igualtat i a les millores que l'esport pot aportar a les dones, però la recollida d'informació i l'anàlisi de l'experiència sobre el terreny han superat totes les nostres expectatives quant al seu interès.

Abans d'entrar de ple en l'anàlisi, descriurem els orígens del fenomen de les "Mamis" de l'hoquei, el sorgiment concret de les Mamis del València i algunes dades de context que poden ajudar a millorar la comprensió d'aquest cas.

De "mamis" en la vida real a "Mamis" de l'hoquei

És difícil precisar quin és l'origen d'un fenomen esportiu que sorgeix de manera relativament informal i imprevista com és el de les "Mamis" de l'hoquei. No hi ha investigacions sistemàtiques que permeten fixar-lo i tan sols les cròniques periodístiques o alguns blogs d'aficionades han aportat informació sobre aquest tema. Hi ha coincidència a situar aquest origen a l'Argentina a causa de l'enorme difusió de l'hoquei femení en aquell país, la pràctica del qual traspasa ja diverses generacions: àvies, mares i filles. Aquest arrelament generacional de l'hoquei i la seua àmplia difusió va contribuir al fet que les mares que portaven les seues filles i fills als entrenaments als clubs d'hoquei s'aventuraren a formar elles un equip per a jugar, per a ocupar el temps d'espera fins al final dels entrenaments infantils en lloc d'esperar a les graderies. Les primeres experiències es van dur a terme a la província de Mendoza en 1987, on es va crear el primer equip de "Mamis", que es va propagar ràpidament. En l'actualitat, a l'Argentina, el fenomen "Mamis" de l'hoquei ha aconseguit una dimensió notable, fins al punt d'haver-se especialitzat en diverses categories —Mamis majors, Mamis intermèdies i Mamis junior— i d'establir-se diverses agrupacions territorials donada l'extensió territorial del país. El nombre d'equips participants en els diversos campionats ronda els 240.

Com veiem, la transició de “mamis” en la vida quotidiana a “Mamis” de l’hoquei es va produir, per tant, d’una manera casual, atrevida, com un repte per a fer un poc més que acompanyar els xiquets i les xiquetes als entrenaments. En aquests inicis incerts, algunes veus diuen que van ser les filles les que van provocar les mares; unes altres assenyalen que van ser les mares més atrevides (algunes d’elles amb experiència en hoquei) les que van acabar arrossegant la resta d’amigues, i després a les mares de tots els altres equips amb els quals competien els seus fill/es; també s’esmenta el paper dels entrenadors/ores a animar-les. Fora el que fora l’impuls inicial (potser una combinació d’aquestes causes), va encendre una metxa que va anar recorrent fases: consolidació dels equips de “Mamis” en els clubs, millora gradual del joc, presència d’entrenadors/ores ben capacitats, creació de grup, millora del joc, participació en competicions, institucionalització, organització de tornejos i altres activitats.

L'origen de les Mamis del València Club d'Hoquei reproduceix un recorregut similar. Al final de 2012, alguns entrenadors van animar a un grup de mares a jugar un partidet amb els seus fills (els xiquets i xiquetes als quals acompanyaven als entrenaments) i això va desencadenar els esdeveniments posteriors. Aquelles 8-10 mares del grup inicial es van sentir atretes per l'esport que practicaven els seus fills i filles (després d'anys de veure i viure l'hoquei, però sense haver tocat mai un estic). En aquells moments, van prendre la iniciativa, ho van plantejar al club i, en pocs mesos, l'equip de les Mamis de l'hoquei es va posar en marxa. Aquest moment originari situa les dones en el paper protagonista d'un canvi en el qual van participar després molts altres actors que han intervingut en l'evolució de l'equip fins a l'actualitat: les federacions, el personal directiu i tècnic del club, els entrenadors i entrenadores i fins i tot els marits, fills i filles de les "Mamis"; que han viscut en el primer pla familiar aquesta transformació esportiva de les mares. Potser és difícil plantejar una història detallada del que ha passat des dels moments inicials de 2013 fins a l'actualitat, però sí que és necessari detindre'ns en el relat d'algunes etapes clau que permeten reconstruir el mapa de tots els actors que han influït en l'evolució de l'equip de Mamis. Aquest relat ajuda, també, a captar la transformació de les "Mamis" tant en l'àmbit personal i d'amistat de les jugadores com quant a grup esportiu.

“ El primer any, 2013, té els trets embrionaris de qualsevol experiència nova. El grup de dones, majoritàriament entorn dels quaranta anys, no havia practicat esports d'equip, ni activitat fisicoesportiva intensa o de competició. La seua aparició com a equip en el València CH resultava, com indica el seu actual entrenador, “anecdòtica, ocorria ací en un racó del club”. ”

El primer any, 2013, té els trets embrionaris de qualsevol experiència nova. El grup de dones, majoritàriament entorn dels quaranta anys, no havia practicat esports d'equip ni activitat fisicoesportiva intensa o de competició. La seua aparició com a equip en el València CH resultava, com indica el seu actual entrenador, “anecdòtica, ocorria ací en un racó del club”. La imatge del racó no és una metàfora, realment, en els dos primers anys es van entrenar la major part del temps en un racó del Poliesportiu de Verge del Carme-Beteró quasi ocult, utilitzat per a amuntar material esportiu sobrant i en molt males condicions per a practicar l'hoquei. Un racó, no obstant

això, pel qual es va haver de lluitar davant de la Federació Valenciana d'Hoquei perquè l'endregara mínimament i es poguera utilitzar. En el primer any, la subsistència de l'equip va recaure sobre les esqueses de les jugadores: els suports tècnics del club van ser molt tímids —els entrenadors més experimentats temien que la iniciativa fora efímera—, per la qual cosa una de les jugadores exercia d'entrenadora. Alguna cosa similar ocorria amb els recursos, ja que qualsevol eixida a tornejos o despesa extraordinària l'assumien les jugadores. Aguantar aquell any inicial és el primer èxit de les Mamis.

Després d'aquests primers temps embrionaris i complicats, es va produir un canvi determinant amb l'arribada del nou entrenador —Juanjo López Benlloch— i amb la posterior construcció de nous camps d'hoquei a Tarongers, que van descomprimir l'atapeïda demanda de pistes. Juanjo és un membre veterà del València Club d'Hoquei des de la dècada de 1960, amb anys d'experiència com a jugador en els equips de diverses categories, amb un coneixement de primera mà de l'hoquei a València i Espanya i amb especial motivació en la seua nova etapa en la qual compatibilitza la seua participació com a jugador en equips de veterans amb la d'entrenador. Aquesta combinació de coneixement del costat esportiu de l'hoquei i del seu costat social va ajudar a obrir portes a les Mamis fins i tot abans de ser el seu entrenador.

Quan es va encarregar finalment de la direcció tècnica de l'equip en 2014, les Mamis van avançar a passos gegantins. Es va formar un grup estable, que gradualment va anar creixent fins a les 21 jugadores actuals; es va aconseguir, no sense esforços, un espai d'entrenament més adequat que l'aïllat "camp de creïlles" de Beteró. Les noves pistes creades en 2015 van ser un recurs clau per a poder aconseguir aquesta millora, ja

“ Les Mamis van avançar a passos gegantins. Es va formar un grup estable, que gradualment va anar creixent fins a les 21 jugadores actuals; es va aconseguir, no sense esforços, un espai d'entrenament més adequat. ”

que les Mamis, en aquell moment, no eren una prioritat per al club, més centrat a aconseguir espais d'entrenament per als equips que competeixen en les diverses lligues federades. Esportivament, les Mamis van començar, també, a aconseguir un palmarés immillorable guanyant les quatre temporades de lliga d'herba que s'han celebrat fins ara i una d'hoquei

sala. Han participat, amb bons resultats, en tornejos en diverses ciutats a Espanya (Cadis, Madrid, Bilbao, Santander, Barcelona, entre altres) i en altres ciutats europees (Amsterdam, Roma).

En paral·lel a aquest moment d'arrancada i assentament, el fenomen de les "Mamis" de l'hoquei es va anar estenent a Espanya i a València. Totes les ciutats espanyoles esmentades anteriorment, i alguna altra, van començar a tindre equips de "Mamis" i actualment en funcionen més de vint. Des de 2014, a València, s'han format tres equips més de "Mamis": el Carpesa, el Giner de los Ríos i el Xaloc, cosa que va permetre que arrancara una lliga ja a partir de 2015.

En la creació de les lligues oficials i els campionats, el paper de la Federació d'Hoquei —tant de l'espanyola com de la valenciana— és essencial i obri debats interessants entorn de la concepció de l'esport, de les seues finalitats i estratègies i del repartiment de recursos. Es pot dir que el sorgiment de les "Mamis" ha avivat tots aquests debats i ha plantejat incertesa i dilemes a les federacions sobre com tractar la qüestió de l'anomenat hoquei social (i de les Mamis en particular). De manera abreujada, les "Mamis" són un fenomen nou i sobtat, fins i tot "pintoresc" (esportivament parlant) per a les federacions. No obstant això, les "Mamis" són les mares d'un bon nombre de xiquets i xiquetes —el seu entrenador calcula que més de trenta— que formen part dels equips que competeixen en totes les categories. Són les mares del planter de l'hoquei. A més d'això, aporten un creixement i una renovació en el costat "social" de l'hoquei en els clubs —compost pels equips de veterans i els de "Mamis" i "Papis" (aquests

“ En paral·lel a aquest moment d'arrancada i assentament, el fenomen de les "Mamis" de l'hoquei es va anar estenent a Espanya i a València. Totes les ciutats espanyoles esmentades anteriorment, i alguna altra, van començar a tindre equips de Mamis i actualment en funcionen més de vint. ”

“ Les "Mamis" són un fenomen nou i sobtat, fins i tot "pintoresc" (esportivament parlant) per a les federacions. No obstant això, les "Mamis" són les mares d'un bon nombre de xiquets i xiquetes —el seu entrenador calcula que més de trenta— que formen part dels equips que competeixen en totes les categories. Són les mares del planter de l'hoquei. ”

últims van sorgir després de la positiva experiència de les “Mamis”, que va animar els “Papis” a crear el seu equip).

Per a clubs i federacions, l’hoquei social és un recurs que no poden descuidar per tres motius: respon a una creixent demanda d’esport dels més majors, vertebrada la vida del club i aporta un rendiment econòmic significatiu. L’organització de tornejos s’ha convertit en una font de finançament per a les organitzacions esportives¹.

Per a les federacions, la dualitat hoquei esportiu enfront d’hoquei social reserva a aquest últim un paper menor, encara que no irrellevant, perquè aquest hoquei constitueix en si mateix un valor, ja que dinamitza el club i serveix per a consolidar aquesta imatge “familiar” que l’hoquei tant conrea. També juga el paper de servir de connexió amb jugadors que han deixat l’hoquei competitiu per motius d’edat i que poden seguir jugant en els equips de veterans i en seleccions noves que es van creant. Aquest hoquei social, i en concret els equips de “Mamis”, han suposat un desafiament per a les federacions, ja que estan compostos per les mares de xiquets i xiquetes que formen part dels equips de totes les categories dels clubs. A més, són un grup de dones amb ganes de fer esport

¹ El paper dels tornejos, impulsats en moltes ocasions per les mateixes “Mamis” de diverses ciutats, és fonamental per a comprendre l’expansió d’aquest hoquei de mares i pares. En aquests tornejos, es barreja la passió dels participants per l’hoquei amb el turisme, la sociabilitat, l’oci i la convivència de desenes de clubs participants de totes les parts d’Espanya i Europa. Els tornejos mereixerien un apartat especial per la seua funció aglutinadora de l’hoquei social. Inicialment, amb pocs mitjans, molt de treball voluntari i col·laboratiu i una organització entusiasta, l’hoquei de les “Mamis” i els “Papis” s’ha anat estenent mitjançant una xarxa de tornejos en diverses ciutats espanyoles impulsats pels clubs esportius i en alguns casos pels equips de “Mamis” i “Papis”. Aquests tornejos tenen un caràcter ludicoesportiu i se celebren independentment de les lligues oficials. Són cada vegada més nombrosos i es presenten com una ocasió per a la trobada d’equips que van teixint amistat, col·laborant i participant reciprocament. En general, se celebren anualment amb dates determinades o conegudes amb temps suficient com perquè cada equip de “Mamis” a Espanya pugui planificar alguna eixida fora de la ciutat d’origen. La presència d’equips internacionals és cada vegada més freqüent i contribueix a l’extensió d’aquesta xarxa de tornejos fora de les nostres fronteres. En aquests últims quatre anys, les Mamis del València han competit en els tornejos de Barcelona, Bilbao, Cadis, Santander, Amsterdam i Roma. Si la sociabilitat és una de les bases més sòlides que sustenta els equips de les “Mamis”, poder viatjar totes juntes i competir en aquests tornejos és la seua màxima expressió. Entre els de més tradició cal assenyalar el Torneo Naranja Papi & Mami Hockey, organitzat pel Club de Hockey San Fernando (Cadis); el Torneo de Mamis i Papis Madrid SUS50, organitzat pel Club Sanse HC 1890, que va tindre la primera edició en 2015; l’International Summer Festival, organitzat pel Sardinero Hockey Club (Santander); el Torneo de Mamis del Grupo Covadonga (Gijón); el European Mamis Hockey Festival, organitzat pel club Egara (Terrassa), que celebrarà la 8a edició en 2020 i té prevista la participació de trenta equips de diverses nacionalitats, amb més de tres-centes “Mamis” en la competició al llarg de tres dies de partits, dinars, concerts i moltes altres activitats.

Encara que el del Club Egara de Terrassa és el degà dels tornejos de “Mamis”, el València CH compta amb el Torneig Internacional Paella Cup, que va celebrar en 2019 la 5a edició i que, programat en les estratègiques dates de juny/juliol, convoca molts clubs europeus atrets pel clima valencià i la proximitat de les vacances. En la 5a edició, van participar equips de “Mamis” i “Papis” de França, Gal·les, Holanda i Portugal, a més de molts altres equips espanyols. El nombre necessariament limitat d’equips que poden participar està obligant l’organització a retallar els anys d’assistència consecutiva per a donar cabuda a més equips. Encara que el famós lema “El que importa és participar” presideix el torneig, cap equip vol fer-se mereixedor de la cullera de fusta que es lliura al pitjor classificat.

i crear equip. Per tant, la Federació d'Hoquei de la Comunitat Valenciana i la Federació Espanyola s'han vist en la necessitat de respondre a aquestes dues bases que atresoren: ser mares del planter del club i desitjar fer esport. Aquests dos motius han portat les federacions a organitzar el Campionat d'Espanya de Mamis Hoquei que se celebra des de 2017-2018 i també les diverses lligues regionals que han anat formant-se a mesura que es creaven equips suficients per a possibilitar-ne la competició.

Ara bé, el món de les federacions ha anat a la saga del desenvolupament del fenomen "Mamis" i s'ha anat adaptant per a no perdre el control d'aquest sector social de l'hoquei. En conversa amb el president de la Federació Valenciana d'Hoquei es capta clarament la divisió entre un hoquei social i un hoquei esportiu. El primer correspon a un àmbit recreatiu i el segon és l'àmbit de l'esport, dels resultats i de la competició en estat pur. De fet, en la dualitat hoquei social - hoquei esportiu, aquest segon ostenta l'adjectiu d'"esportiu," per a evidenciar que l'altre hoquei és únicament un passatemps recreatiu. Aquesta concepció segueix inamovible a l'hora de determinar les prioritats de les federacions. El fonamental és desenvolupar equips en totes les categories de joves. Aquest és l'objectiu i marca la línia per la qual ha de circular la distribució de recursos i la jerarquia dels equips.

La descripció de l'entrenador de les Mamis sobre aquesta posició de les federacions és clara i precisa:

"Les Federacions no es xuclen el dit i els de les "Mamis" són equips amb tirada perquè tenen fills i alguns d'ells estan jugant ja en un nivell alt i aleshores la Federació aquest fenomen no el pot obviar, però li ha costat, encara que al final ha entrat (riures), però encara hui segueixen sent l'últim escaló, no sé exactament com dir-ho, però si hi haguera una graduació d'importància els primers són els equips sénior xics i xiques, que tenen la possibilitat d'aconseguir la categoria nacional; després cadet i infantil, que són planter; després vénen els equips de "Papis" i "Mamis" i veterans, i per darrere les escoles esportives, evidentment".

(...) "la Federació Espanyola ho va veure, ja fa dos anys que es va adonar del fenomen emergent que hi havia i que calia arreglar-ho, o tindre-hi presència o el fenomen creixeria sol, perquè és gent potent, dones joves, pares joves, bastant ben formats, decidits i, si no ho regulaven, es regularien ells mateixos. De seguida van traure una normativa per a organitzar el campionat. Diguem que ho van assumir i aquesta

va ser la consagració definitiva, així i tot, encara estan en un procés d'assimilar-ho i normalitzar-ho. En els clubs, ja ho tenen més clar.”

Encara que les federacions segueixen prioritant la via esportiva, un moviment des de la base està obligant-les a cuidar més l'hoquei social i a crear noves competicions i equips per a atendre aquestes recents demandes en les quals les “Mamis” han sigut un dels revulsius.

Les “Mamis” de l'hoquei, un fenomen multifacètic

Centrant-nos més en l'equip de les Mamis vist des de dins, les entrevistes fetes a les jugadores i al seu tècnic ofereixen una àmplia varietat de dimensions d'estudi: 1) la dimensió familiar i intergeneracional; 2) la dimensió de sociabilitat i amicitia; 3) la dimensió de construcció d'un temps propi dedicat a si mateixes; 4) la dimensió de la salut i de la cura del cos; 5) la dimensió esportiva. Cadascuna d'aquestes dimensions aporta factors exitosos d'aquesta experiència de les Mamis i descobreix millores que l'esport ofereix a aquestes dones en termes d'igualtat de gènere. Ens detenim a continuació en cadascuna d'aquestes dimensions.

Quant a la primera, la família, observem que és una dimensió molt present al llarg del procés de documentació d'aquest cas. Les al·lusions a l'hoquei com a esport familiar apareixen molt freqüentment en els documents i les lectures fetes (Forsdike, Marjoribanks i Sawyer, 2019). Paco Aymerich (2016), jugador de l'equip madrileny del Club de Campo en les dècades de 1980 i 1990 i autor d'unes cròniques autobiogràfiques que repassen la història de l'hoquei sobre herba a Espanya², esmenta insistentment el caràcter familiar de l'hoquei i de les diverses sagues que han vist passar generacions d'avis, pares i fills des dels orígens de l'hoquei espanyol. Aquestes referències a la “família de l'hoquei” naixen clarament en els clubs socials i esportius, lloc de trobada de les famílies burgeses

² Una història de l'hoquei, dit siga de pas, en què l'hoquei femení ocupa un lloc menor. En les 520 pàgines d'anècdotes i efemèrides del llibre, Aymerich dedica sis pàgines a l'hoquei femení, això sí, d'emocionat record per a ell. Fins i tot amb un or olímpic per a les dones a Barcelona 92, moment en què ell practicava activament hoquei, no sembla que quedara molt de temps per a interessar-se pel que feien les seues col·legues femenines premiades.

acomodades, on els cognoms dels jugadors/es es repeteixen amb el transcurs de les dècades. En l'actualitat, aquesta marca de la classe social ha quedat arrere en haver-se aconseguit més difusió de l'hoquei com a esport interclassista, però l'esperit familiar segueix viu d'alguna manera i la transmissió del gust per l'hoquei als fills es valora com una particularitat que no es dona en altres esports.

Igualment, la família segueix molt present en el manteniment econòmic dels clubs, que depenen de les quotes familiars. Per això, aquesta dimensió es manté viva i no s'ha perdut del tot l'esperit comunitari dels clubs, que roman encara en les celebracions anuals o en els tornejos festius que aquests organitzen, on es barregen les diverses categories en partits informals. En una d'aquestes celebracions anuals del València CH, les Mamis es van llançar per primera vegada al camp.

En el cas concret de l'equip de les Mamis, la família és, a més, important per altres motius de caràcter més sociològic, en els quals ens hem de detindre. En concret, assenyalarem dos aspectes d'interés. El primer és el de les relacions intergeneracionals; el segon és l'organització quotidiana del temps familiar, laboral i esportiu.

Respecte a les relacions intergeneracionals, ja hem vist que la majoria de les "Mamis" són mares de xics i xiques que juguen en els equips del club. Compartir l'hoquei obri entre mares

i fills i filles unes relacions intergeneracionals enriquides per aquesta dedicació comuna i acompanyades per les vivències compartides de l'hoquei: ajudar moralment després d'una derrota o d'un mal partit, acompanyar una lesió, conèixer les dificultats tècniques, relatar jugades exemplars, criticar l'entrenador que no t'ha convocat, compartir, fins i tot, equipament esportiu, donar consells. Aquesta comunicació suposa un avantatge fonamental de les "Mamis" amb els seus fills/es. També amb els seus marits o parelles, ja que, en moltes ocasions, són també de l'equip de "Papis". No és difícil endevinar el tema de conversa a casa un dissabte o diumenge de partit. Amb l'hoquei pel mig, és més fàcil que els xiquets i les xiquetes visquen la transmissió de l'experiència per part de la mare o el pare. Amb molta probabilitat, s'acompanyaran mútuament en la banda els dies de partit. En la iniciació de molts d'aquests xiquets i xiquetes, un familiar habituat al joc de l'hoquei l'assistirà des de les graderies. En els partits de les Mamis, sempre circulen pels voltants del camp alguns dels més xicotets, que poden celebrar el gol de la mare com un esdeveniment familiar. O quan són més majors, poden somriure davant de la poca traça dels moviments de les "Mamis" i afirmar-se així fent-ho un poc millor que els seus pares i mares.

Fins i tot el mateix entrenador de les Mamis percep aquesta expectació dels xiquets a les bandes "Els nanos i les nanes, els conec a tots, estan molt contents. Estan orgullosos que sa mare estiga ací, de fet, sempre es deixen caure i animen. Crec que ho viuen molt bé. Se senten orgullosos de les seues mares i crec que és positiu per als nanos i ho tenen molt assumit."

La sociòloga Shona Thompson (1999) és autora d'una interessant investigació sobre el paper de les mares que acompanyen els seus fills als entrenaments i als partits. Aquest treball de cures crea l'espai perquè altres persones participen en l'esport. Aquestes mares-taxi (*mother's taxi*), com les denomina Thompson, contribueixen a les carreres esportives individuals dels seus fills i també presten un servei important a l'esport com a institució, que, no obstant això, rarament ho reconeix. Encara que les nostres "Mamis" de l'hoquei fan moltes vegades de mares-taxi amb els seus fills i filles, la diferència determinant és que també troben un espai personal per a la seua pràctica esportiva.

Aquesta dedicació filial de les mares enllaça amb un segon aspecte rellevant quant a la dimensió familiar. Es tracta de l'organització del temps i de la conciliació de la seua vida laboral, familiar i esportiva. Pràcticament totes les "Mamis" treballen i conjuminar la jornada laboral, la jornada domèstica i la jornada de l'hoquei (amb dos entrenaments setmanals i partits els caps de setmana) exigeix equilibris que repercuteixen en les relacions familiars:

"Per a la "mami" jugadora suposa dos entrenaments a la setmana, la qual cosa, al final, de porta a porta, acaba convertint-se en tres hores: que ixes de casa, te'n vas a l'entrenament, comences, acabes i tornes a casa una altra vegada són prop de tres hores, almenys dos hores i mitja, això després d'haver treballat, quasi totes tenen faena i després els caps de setmana, bastants caps de setmana, hi ha lliga: vesprada de dissabte o de diumenge completa i, si hi ha desplaçament, és més temps encara".

En paraules de l'entrenador, això no pot fer-se sense una col·laboració dels marits que, de vegades es queixen en to de broma, però, en general, ho fan "sense retrets". La família s'organitza comptant amb els temps de l'hoquei. És un temps propi per a les dones que ja forma part indefectible de la relació familiar.

Les jugadores entrevistades ho verbalitzen de diverses maneres. Poder tindre aquest moment per a si mateixes aporta una activitat pròpia; serveix com a desconexió de les tensions de la jornada. És un temps essencial i irrenunciable, que es gaudeix independentment del cansament de la jornada. És un temps que compta tant com la resta de les activitats necessàries per a la dinàmica familiar.

"Jo estic tot el dia cavil·lant i necessite tallar i l'hoquei és un esport estupend per a fer-ho perquè és difícil, no pots pensar en una altra cosa, has d'estar amb el teu pal, la bola, la

“ Poder tindre aquest moment per a si mateixes aporta una activitat pròpia; serveix com a desconexió de les tensions de la jornada. És un temps essencial i irrenunciable, que es gaudeix independentment del cansament de la jornada. És un temps que compta tant com la resta de les activitats necessàries per a la dinàmica familiar. ”

cama, que si m'ajupisc, m'alce... perquè, a més, com que l'he après de major, és una combinació que has de desenvolupar nova. Has d'estar totalment a cent en el que estàs fent, això és un tall amb el dia a dia [...] I després en la part física, doncs això, descarregues en l'entrenament, som el pitjor, no fem més que parlar, t'alliberes d'energia de moltes maneres diferents, l'esport en general és com una manera d'evasió”

“Per a mi el més important és la tranquil·litat mental, és el meu cable a terra, és la meua teràpia. A més d'anar-te bé físicament, desconnectes [...] No és una salut d'estar més prima o més modelada, és sobretot salut mental més que una altra cosa, i això m'ho dona l'hoquei.”

“És més barat que el psicòleg.”

“ Aquest temps propi, de gestió de les tensions vitals o de la faena, és, a més, un moment compartit amb les companyes de l'equip. El temps personal va estretament associat a la dimensió d'amistat i sociabilitat que es té amb les companyes. ”

Aquest temps propi, de gestió de les tensions vitals o de la faena, és, a més, un moment compartit amb les companyes de l'equip. El temps personal va estretament associat a la dimensió d'amistat i sociabilitat que es té amb les companyes. Després de diversos anys compartint l'hoquei, s'han anat teixint relacions amistoses que, gradualment, s'han fet més estretes i ara van més enllà. Algunes ixen juntes al

marge de trobar-se en l'hoquei. La sociabilitat es recrea en nombrosos espais entorn del temps esportiu: el tercer temps és ja una institució; també quedar a xarrar una estona abans de l'entrenament. Qualsevol xicotet esdeveniment és una bona ocasió per a celebrar-lo després de l'entrenament, amb un pastís, un poc de beguda o una picadeta; els sopars del grup al complet són freqüents; els viatges són un extra, i preparar-los multiplica els contactes sobre bitllets, desplaçament, allotjament, etc.; el whatsapp prolonga, amb el seu format virtual, les relacions entre les jugadores, amb els avantatges i inconvenients ja coneguts quant als malentesos en un grup nombrós.

“Ara s'ho passen pipa. Estic convençut que ho passen no solament al camp, sinó que, per exemple, ara

tenim el sopar de l'equip, s'hi han apuntat totes, totes, i m'imagino que per a apuntar-se no és tan fàcil. Dir tal data i de sobte totes hi estan d'acord. No és el normal que digues una data i hi ha 20 i 25 implicats d'acord. Hi ha grups, com a tot arreu, però estan molt relacionades i estan creant-se relacions fora de l'esport d'amistat, de quedar per a eixir.”

El grup és divers i no totes participen de totes les activitats. En alguns casos, això és a causa d'agendes familiars més carregades (les d'aquelles que tenen xiquets més xicotets). En altres casos, hi ha diferències d'estils de vida i caràcters. En les entrevistes que hem fet, es reconeix la diversitat del grup, però, en general, es considera un valor positiu que permet ajuntar-se amb gent diferent a tu, amb la qual potser no t'ajuntaries si no existira aquesta mediació de l'hoquei. Una jugadora entrevistada trasllada aquests avantatges del grup a l'activitat de la seua filla quan la xiqueta va començar a jugar a l'hoquei:

“Per a mi és important l'esport d'equip perquè permet poder estar amb gent que no et cau bé. Fent una cosa en conjunt. I això t'ensenya a ser més plàstica amb la gent, per això la xiqueta en 3r o 4t de primària va anar aprenent un esport en equip amb un grup divers on t'ajuntes amb qui normalment no t'ajuntaries.”

Una altra dimensió que sobreix en la pràctica de l'hoquei de les Mamis és la relació amb el cos i les cures del cos. Sobre aquesta qüestió sembla haver-hi un acord en què no és la preocupació pel modelatge del cos el que porta les “Mamis” a apuntar-se a l'equip. Si es tractara d'això podrien trobar altres formes d'exercici físic més específic. No obstant això, el cos ocupa un lloc estratègic. Certament, se sap que els entrenaments et mantindran en forma, més forta, procuraran una millora física. De fet, enfortir la musculatura abdominal pot vindre bé per a compensar el pas del temps i el desgast de la maternitat.

Més enllà d'aquests avantatges generals de l'activitat física, la millora en el nivell de joc ha anat incorporant en les jugadores una relació de més cura del cos. L'avanç de la competitivitat i el perfeccionament de la tècnica que es va imposant en l'equip introdueix en el Mamis la necessitat de cuidar-se més, d'incorporar algun complement d'activitat física en paral·lel a l'hoquei —anar al gimnàs, bicicleta estàtica o córrer— per a guanyar força, resistència i tindre més rendiment al camp.

“En la pràctica, elles estan fent coses: no fumen per a estar més en forma. Ara n’hi ha deu o dotze que van regularment al gimnàs, al principi n’hi havia dos o tres, fan totes aquestes activitats que els donen fons com córrer, bici estàtica, perquè s’estan adonant que ho necessiten, ho fan per a augmentar el rendiment esportiu. El que passa és que la conseqüència és una activitat més sana com els menjars, per exemple, ara van sabent que no es pot menjar qualsevol cosa abans dels partits. El tema d’hidratar-se..., o siga que són coses sanes i vida saludable, però que no ho fan perquè... ho fan perquè augmenta el rendiment esportiu, per la consciència del fet que es van introduint nivells més alts no només tècnics, sinó físics. També la gent s’està posant més forta i noten que si no fan alguna cosa no podran rendir el que toca. Busquen temps sota les pedres, fixa’t que tenen faena tot el dia.”

La contrapartida d’aquesta millora en el rendiment i en el joc són les lesions, que augmenten i són cada vegada més serioses. Aquest fet està relacionat amb l’evolució de les jugadores quant a l’augment de les seues habilitats tècniques i al creixement del seu grau de competitivitat, que s’intensifica per la pràctica de l’hoquei. Els girs són més bruscs, a més velocitat, “abans corrien menys, ara van amb tot i això pot produir lesions”, comenta l’entrenador. Un dels símptomes que evidencia que comencen a sistematitzar i fer més competitiva la seua forma de jugar són les lesions. L’hoquei és un esport amb certa perillositat, l’estic i la bola —“dura com una pedra”—, poden fer mal. Una bola colpejada pot passar de 100 km per hora i més si la llança un jove i “no és una bola de tennis”. El porter va cuirassat, però els jugadors no, i això eleva els riscos. De fet, assumir aquests riscos és part de la socialització de les jugadores. Al principi, la por està present, però quan comencen a endinsar-se en l’esport, comencen a assumir els riscos: pilotades, blaus, trencs, punts, lesions més greus, fins i tot amb intervenció quirúrgica. Aquest moment de canvi en l’assumpció de riscos sol ocórrer després d’un any d’experiència, que l’entrenador anomena “la punta de

“ L’avanç de la competitivitat i el perfeccionament de la tècnica que es va imposant en l’equip introdueix en el Mamis la necessitat de cuidar-se més, d’incorporar algun complement d’activitat física en paral·lel a l’hoquei —anar al gimnàs, bicicleta estàtica o córrer— per a guanyar força, resistència i tindre més rendiment al camp ”

la por”, aleshores s’assumeix que, fins i tot amb els riscos que comporta, l’hoquei t’agrada i “quan reps i et fan mal et sap greu, però la que ha donat i la que ha rebut saben que és així”. A tots aquests ritus iniciàtics en forma de possibles lesions lligades a la bola i l’estic, l’hoquei suma totes les altres lesions que afecten tots els esports de contacte en forma de cops, torciments, lesions musculars. Els avisos de la preparadora física integrada en l’equip poden compensar aquest aspecte negatiu de les lesions guiant i recalcant la importància de l’escalfament i els estiraments, que algunes vegades se salten per mandra o falta de temps, però cada vegada ocorre menys.

L’evolució de l’hoquei de les Mamis

Aquest últim aspecte de les lesions anuncia un procés important en l’experiència de les Mamis com a grup esportiu. Es tracta d’un gradual canvi de cicle en l’equip, que transita d’un grup inicialment més centrat en la diversió i la recreació, cap a un equip en el qual comença a normalitzar-se i imposar-se un estil més competitiu. Des del cos tècnic, aquest procés s’interpreta com un creixement, una normalització del grup cap a metes esportives. Els llocs en el camp es van definint i això dona maduresa a l’equip, hi ha diverses jugadores que juguen en la mateixa posició i el fet que jugue una o una altra ja no els és igual. Totes tenen una idea de qui ho fa millor i pitjor. Així s’expressa l’entrenador sobre aquesta qüestió que per a ell és molt rellevant:

“ Un gradual canvi de cicle en l’equip, que transita d’un grup inicialment més centrat en la diversió i la recreació, cap a un equip en el qual comença a normalitzar-se i imposar-se un estil més competitiu.

“Jo que ho he viscut els quatre o cinc últims anys et dic que el que abans era un poc més lúdic a poc a poc s’ha anat impregnant d’elements esportius i ara mateix es porten molt bé totes, però quan ixen al camp totes es deixen la pell, volen guanyar. Jo no sé si és bo o roí, ixen coses noves, que no tenien previstes, tensions.”

Aquest “cuquet” de la competitivitat pot alterar alguns equilibris respecte a moments anteriors quan predominava

en l'equip un estil més recreatiu. Els descarts per a les convocatòries, els criteris per a entrar en aquestes llistes de convocades, l'estructura de les capitanes, que intermedien en la comunicació entre jugadores i entrenador, són aspectes que estan canviant. No es tracta d'un canvi radical, encara persisteixen elements de l'estil de predomini recreatiu, però l'equip està madurant en aquesta línia. De fet, és una maduresa que va molt de pressa, tal com ho reflecteix el seu entrenador: "El club té 25 equips, però el grau de maduresa que han aconseguit les Mamis el tenen tres o quatre d'aquests. [...] No sé ni si els altres vint equips de "Mamis" d'Espanya deuen tindre una estructura tan rica com la que tenim nosaltres, potser dos o tres, tal vegada els catalans, que tenen molta tradició"

“ Aquest “cuquet” de la competitivitat pot alterar alguns equilibris respecte a moments anteriors quan predominava en l'equip un estil més recreatiu. Els descarts per a les convocatòries, els criteris per a entrar en aquestes llistes de convocades, l'estructura de les capitanes, que intermedien en la comunicació entre jugadores i entrenador, són aspectes que estan canviant. ”

Les jugadores entrevistades també perceben aquest canvi. Encara que sempre s'ha parlat que hi ha jugadores més competitives i altres de més recreatives, o que unes juguen més o menys temps, ara es percep un canvi més accentuat: l'equip és "més complex", "es fa més difícil gestionar-ho tot". Davant d'aquesta transició d'un equip "més assossegat" a l'equip més competitiu actual, les jugadores entrevistades semblen voler mantindre un esperit de cohesió del grup, basat en el valor de totes les companyes, i impedir que les forces més disgregadores de la competitivitat danyen l'equip:

"Totes ens respectem i totes som importants en alguna cosa. Una té una ambició; una altra és més ràpida; l'altra, més competitiva; l'altra, calmada, pausada i té la temperança que potser una altra no té; fem un bon equip."

"Hi ha veteranes d'anys en l'equip i recorregut en l'equip. N'hi ha de més joves, de més combatives, de més reflexives, hi ha qui solament va a jugar, i totes compten."

Les Mamis no solament transiten d'un equip recreatiu a un de més competitiu, sinó també d'un equip menor quant a importància en el club a convertir-se en una peça clau en l'organització i la gestió d'aquest. Aquest protagonisme en la "política" del club s'ha vist clarament en les últimes eleccions celebrades en 2019, en les quals una de les dues candidatures en lliça tenia el suport de diverses jugadores del Mamis, que preconitzaven potenciar el costat social del club i unir-lo amb el costat competitiu.

Conclusió

Hem recorregut en aquestes pàgines el context de l'equip de les Mamis del València CH i les seues dimensions de funcionament intern. Les Mamis vistes des de dins ens ofereixen una gamma de qüestions de gran interès quant a les relacions de l'esport i les dones. Ens hem centrat en la família, el temps propi, el cos, l'amistat i l'oci, entre altres. La seua evolució cap a un grup més ampli numèricament, més consolidat i orientat cap a un estil esportiu més normalitzat i competitiu deixa plantejats interrogants que aniran tenint resposta en un futur pròxim. Ens deixem alguns aspectes per tractar, que han sigut esmentats en les entrevistes, però que necessitarien més informació per a matisar-los i extraure'n conclusions més sòlides. És el cas del caràcter igualitari de l'hoquei com a esport; de la persistència d'estereotips, que es reflecteixen en algunes regles de joc paternalistes i proteccionistes cap a les Mamis; les peculiaritats i les diferències de l'hoquei entre els sexes: més reflexiu el de les dones, més impulsiu el dels homes... "diferent, però no millor", com conclou una de les nostres jugadores entrevistades. El tema del sexisme en l'hoquei ha sigut esmentat en les entrevistes. Les jugadores perceben que a mesura que creix l'equip

“ El tema del sexisme en l'hoquei ha sigut esmentat en les entrevistes. Les jugadores perceben que a mesura que creix l'equip i es necessita més temps d'entrenament, ixen a la llum actituds sexistes per part de la federació, com que les dones no paren de demanar o no paren de queixar-se ”

i es necessita més temps d'entrenament, ixen a la llum actituds sexistes per part de la federació, com que les dones no paren de demanar o no paren de queixar-se. Quan l'equip era una diversió, aquest tracte passava més desapercbut, però quan les dones demanen més espai comencen a veure's greuges comparatius sexistes.

El context de l'hoquei en el qual es mouen les Mamis ens deixa també alguns temes que necessiten més informació. Encara que no era intenció nostra captar les dificultats de l'hoquei valencià i espanyol, ens hem trobat amb unes necessitats materials que en dificulten el desenvolupament i que s'esmenten de passada en les entrevistes. Fonamentalment, ens referim a la falta de recursos, que provoca una precarietat laboral i una masculinització del cos d'entrenadors. Poques persones poden dedicar-se únicament a la faena d'entrenador/a, cal compatibilitzar-la amb una altra ocupació i el risc d'abandonar és elevat davant de les poques expectatives de poder viure exclusivament de l'hoquei. Els entrenadors menys precaris són homes.

Aquesta debilitat de recursos es reflecteix també en les famílies. Tot se sosté sobre la seua butxaca: les quotes, l'equipament, molts dels viatges a tornejos fora del circuit. Falten recursos per a fer créixer l'afició. Falten noves instal·lacions. La desigualtat de recursos entre els esports més xicotets i els més grans (com el futbol) és abismal. Mentre que l'elit de l'esport nada en l'abundància, els esports més modestos s'ofeguen en la

pobresa de mitjans.

Malgrat aquestes limitacions, l'hoquei floreix a les pistes de Beteró i de Tarongers, on centenars de jugadors i jugadores assisteixen cada dia. Entre elles, les Mamis, a les quals hem dirigit la nostra atenció perquè suposen un cas exemplar de cara a la igualtat de gènere en l'esport. La majoria de les dones de la seua edat es veuen afligides per l'abandó de la pràctica esportiva a causa de la faena i a les càrregues familiars. En canvi, les "Mamis" estan desitjant que arribe el dia de l'entrenament i llancen la pregunta "Qui ha dit que les dones d'edats intermèdies abandonen l'esport? Qui ha dit que l'esport és només per als joves?" Són, per tant, un exemple inspirador per a pensar com frenar aquest abandó. Són un exemple únic, ja que en altres esports no hi ha "Mamis" més que en alguns casos aïllats i embrionaris. Des d'aquest punt de vista, i encara que no ens agrada molt l'expressió, són un fenomen social, que s'explica per la confluència de factors que hem intentat aclarir en aquest breu informe sobre elles.

Bibliografia

- Aymerich, P. (2016) *Nuestro Hockey. Recuerdos del Club de Campo y del Hockey Español*, Amazon Distribution.
- Forsdike, K., Marjoribanks, T., Sawyer, A-M. (2019) "'Hockey becomes like a family in itself': Re-examining social capital through women's experiences of a sport club undergoing quasi-professionalisation," *International Review for the Sociology of Sport*, 54 (4), p. 479-494.
- López-Villar, Cristina (2014) "The Beginnings of Hockey in 1930s Galicia (Spain): A Female Phenomenon," *The International Journal of the History of Sport*, 31:9, 1133-1157, DOI: 10.1080/09523367.2014.882911
- Thompson, Shona (1999) *Mother's Taxi: Sport and Women's Labor*, State University of New York Press.

BONES PRÀCTIQUES

1. Potenciar la sociabilitat i les relacions d'amistat. L'equip ha reforçat l'amistat i els contactes. La vida social de l'equip s'acompanya amb sopars i celebracions freqüents i un tercer temps on es comparteixen experiències. Algunes de les jugadores estenen aquestes relacions d'amistat fora dels entrenaments.

2. Millorar la cura del cos. Les dones han anat progressivament adoptant hàbits de millora en la cura del cos: deixar de fumar, nutrició, gimnàstica complementària.

3. Potenciar les relacions familiars: comunicació i relacions intergeneracionals. Molt freqüentment juguen a hoquei tots els membres de la família. Els fills i les filles, els pares i les mares es reforcen mútuament.

4. Recrear una esfera de temps autònom, propi. Les jugadores han trobat un espai esportiu per a conciliar temps familiars, temps de cures i temps esportius.

5. Mantindre la pràctica esportiva en edats d'alta possibilitat d'abandó. L'equip a penes ha patit abandons de jugadores. Al contrari, el nombre de "Mamis" no ha deixat de créixer des de la creació de l'equip.

Video cas 4

